

Skolverkspodden om brottsförebyggande arbete i skolan

Stina Haraldsson [00:00:02] Min elev blir hämtad av en vän till familjen varje dag. Nu säger lagen att obehöriga inte längre får tillträde till skolan. Vad gäller då för den här vännen som ska hämta?

Stina Haraldsson [00:00:18] Hej och välkommen till Skolverkspodden och hoppas du som lyssnar har haft en riktigt skön sommar! Numera finns ett nytt kapitel i skollagen som reglerar säkerhetsarbete i brottsförebyggande syfte. Det säger bland annat att förskolor och skolor ska vidta åtgärder för att obehöriga inte ska få tillträde när verksamhet pågår. Men vad betyder lagändringen i praktiken? Det ska vi prata om i det här avsnittet. Till min hjälp har jag Linda-Mari Winqvist.

Linda-Mari Winqvist [00:00:50] Hej!

Stina Haraldsson [00:00:50] Och Karl David Lärkert.

Karl David Lärkert [00:00:52] Hejsan!

Stina Haraldsson [00:00:53] Kan ni försöka ringa in lite vad huvudsyftet är med den här nya lagstiftningen?

Linda-Mari Winqvist [00:00:57] Ja, det nya kapitlet i skollagen syftar till att ge skolväsendet bättre förutsättningar att aktivt arbeta med säkerhet. Det handlar om att begränsa risken för brottslighet och ordningsstörningar och kränkningar. Att kunna vara proaktiv och inte bara reaktiv.

Karl David Lärkert [00:01:11] Ja, och genom att tydliggöra ansvaret och ge personalen verktyg vill lagstiftaren bygga en robustare och säkrare miljö för alla.

Linda-Mari Winqvist [00:01:18] Kortfattat så handlar det om att förskolor och skolor ska ha beredskap för allvarliga våldssituationer och hot om sådana händelser.

Karl David Lärkert [00:01:25] Att huvudmannen ska se till att åtgärder vidtas för att obehöriga personer inte ska ges tillträde under tid när verksamhet pågår.

Linda-Mari Winqvist [00:01:31] Och att rektor eller av rektor utsedda personer ska kunna undersöka väskor eller andra föremål som elever har med sig till

skolenheten eller till skolaktiviteter utanför skolenheten. De ska även kunna omhänderta föremål som påträffas vid en sådan undersökning.

Karl David Lärkert [00:01:44] Avslutningsvis handlar det också om att rektorer måste göra en polisanmälan vid misstanke om brott.

Stina Haraldsson [00:01:50] Det var mycket att hålla reda på, så vi tar de här punkterna en och en. Till att börja med, vad innebär det här med beredskap för allvarliga våldssituationer och hot om sådana händelser?

Linda-Mari Winqvist [00:02:01] Huvudmannen ska se till att varje förskole- eller skolenhet har en beredskapsplan som anger de åtgärder som ska vidtas vid allvarliga våldssituationer eller hot om sådana. Det ska också finnas ett löpande arbete för att säkerställa beredskapen inför sådana händelser.

Stina Haraldsson [00:02:15] Kan ni ge ett exempel på åtgärder som bör stå med i beredskapsplanen?

Karl David Lärkert [00:02:19] Ja, beredskapsplanen bör exempelvis innehålla planering för att en förskola eller skola kan genomföra utrymning, inrymning och utestängning. För att öka säkerheten är det viktigt att skolpersonal och barn och elever vet vad de ska göra om en allvarlig våldssituation uppstår, eller om det finns hot om det. Vi har även i stödmaterial tagit fram exempel på innehåll och även exemplifierande checklistor.

Stina Haraldsson [00:02:44] Ja, det låter ju väldigt relevant att ha med i en beredskapsplan. Om vi går vidare till den andra punkten då, det här med att obehöriga personer ska ha begränsat tillträde till förskole- och skolenheter. Hur ska det funka?

Linda-Mari Winqvist [00:02:58] Huvudmannen ska se till att varje förskole skolenhet vidtar åtgärder för att obehöriga personer inte ska ges tillträde när verksamheten pågår, och personalen har rätt att avvisa obehöriga från förskolan eller skolan.

Karl David Lärkert [00:03:10] Förskolor och skolor är inte allmänna platser. Den som obehörigen tränger in eller stannar kvar i en byggnad, på en gårdsplan eller liknande kan göra sig skyldig till brottet olaga intrång. Det gäller som sagt även förskolegårdar och skolgårdar.

Stina Haraldsson [00:03:23] Vilka räknas som obehöriga personer då?

Linda-Mari Winqvist [00:03:26] Obehöriga personer är personer som skolan eller förskolan inte har en skyldighet eller ett intresse av att ta emot. Alltså personer som inte har något befogat ärende på förskolan eller skolan.

Karl David Lärkert [00:03:36] Verksamheten bör ha tydliga rutiner för hur de tar emot besökare. En utomstående besökare kan ses som obehörig eller behörig, beroende på om besöket sker enligt de rutiner som gäller för besök eller inte. Sådana rutiner kan till exempel handla om att besök ska anmälas på ett visst sätt, att besökare ska bära en besöksbricka eller liknande rutiner.

Stina Haraldsson [00:03:55] Ja men vad gäller då för den här vännen till familjen som ska hämta ett barn i skolan, som jag nämnde i början av det här avsnittet?

Linda-Mari Winqvist [00:04:02] Allt beror ju på det enskilda fallet så klart. En skola har en ju en skyldighet och även ett intresse av att ta emot vårdnadshavare eller andra anhöriga, när de till exempel ska lämna eller hämta yngre barn.

Stina Haraldsson [00:04:11] Finns det exempel på fler åtgärder som skolorna kan behöva vidta?

Karl David Lärkert [00:04:15] Vilka åtgärder som är rimliga att genomföra får huvudmannen själv avgöra utifrån de lokala förutsättningarna. Lagmotiven betonar dock vikten av någon form av passerkontroll eller annat skalskydd.

Stina Haraldsson [00:04:30] Okej, då går vi in på den tredje punkten. Den handlar om att rektor, eller personer som rektor har utsett, kan undersöka väskor och andra föremål som elever har med sig. Det handlar också om att de kan ta hand om föremål som de hittar vid den här undersökningen.

Karl David Lärkert [00:04:47] Ja, precis. Väskor och andra föremål som elever har med sig till skolenheten, eller till en skolaktivitet utanför skolenheten, får undersökas om det är befogat för att begränsa risken för ordningsstörningar, kränkningar eller brott, eller för att upprätthålla säkerheten.

Linda-Mari Winqvist [00:05:01] En sådan undersökning får bara utföras om den står i rimlig proportion till sitt syfte och övriga omständigheter.

Karl David Lärkert [00:05:06] Och möjligheten att undersöka väskor och andra föremål i brottsförebyggande syfte gäller inte i förskolan och öppen fritidsverksamhet.

Linda-Mari Winqvist [00:05:13] Om skolan vill göra en undersökning av ett obestämt antal elever så måste rektor först fatta ett beslut om det. Och rektor får inte ge någon annan i uppdrag att fatta ett sådant beslut, till skillnad från om det gäller en enskild elev alltså.

Karl David Lärkert [00:05:23] Och undersökningen måste också utföras av rektor eller av personer som utsetts av rektor för just den uppgiften.

Skolpersonal som undersöker väskor och andra föremål får aldrig använda sig av tvång eller våld.

Linda-Mari Winqvist [00:05:34] Om en elev vägrar låta personalen undersöka hans väska eller något annat föremål, så bör skolan i stället tillämpa de disciplinära åtgärderna som regleras i femte kapitlet i skollagen.

Karl David Lärkert [00:05:43] Om eleven vägrar och det hela riskerar att leda till en potentiellt farlig konfrontation, bör skolan kontakta polisen.

Stina Haraldsson [00:05:51] Vad menas med andra föremål? Är det något särskilt eller kan det vara vad som helst?

Karl David Lärkert [00:05:57] Med det menar man föremål som är avsedda att förvara andra föremål i till exempel plånböcker, kartonger och fodral, men även bagagelådor och barnvagnar med mera.

Linda-Mari Winqvist [00:06:07] Och kläder och annat som någon bär på sig får inte undersökas med stöd av bestämmelsen.

Stina Haraldsson [00:06:12] Och den sista punkten då, anmälan till polisen vid misstanke om brott. Vad innebär det?

Karl David Lärkert [00:06:18] Ja, om det kan misstänkas att en elev som går på skolan har begått ett brott ska rektorn anmäla brottet till polisen, om det inte finns övervägande skäl som talar emot en anmälan.

Linda-Mari Winqvist [00:06:28] Det här gäller om man misstänker att ett brott har begåtts i samband med verksamheten, och att det är en elev som rektorn ansvarar för som begått brottet. Den här regeln gäller, som du kanske förstår, inte heller i förskolan.

Stina Haraldsson [00:06:38] Jag tycker det är lite otydligt det här med att man kan misstänka att ett brott har begåtts. Kan ni förklara lite mer vad det innebär?

Karl David Lärkert [00:06:45] Ja, skyldigheten att anmäla enligt den här bestämmelsen inträder i situationer då det kan misstänkas att ett brott har begåtts av en elev. Det här innebär ett lågt beviskrav, men det ställer samtidigt krav på att det finns någon konkret omständighet som ger stöd för misstanken.

Stina Haraldsson [00:07:00] Kan du ge ett exempel?

Karl David Lärkert [00:07:01] Absolut. Om en elev till exempel berättar att han eller hon har utsatts för ett brott av en annan elev, så bör det i regel vara tillräckligt för att rektorn ska vara skyldig att polisanmäla. Men om det handlar

om mer allmänna eller diffusa uppgifter om att en elev begått ett brott, behöver rektorn inte göra en polisanmälan.

Stina Haraldsson [00:07:19] Ni har sagt "i samband med verksamheten" några gånger. Vad innebär det?

Linda-Mari Winqvist [00:07:24] Ansvar att polisanmäla omfattar alla brott som skett på skolans eller fritidshemmets område, under skoldagen eller medan fritidsverksamheten pågått. Det kan även omfatta misstänkta brott som skett på andra platser och under andra tider, om det finns ett samband med skolans eller fritidshemmets verksamhet.

Karl David Lärkert [00:07:39] Även misstänkta brott som begåtts på internet kan alltså omfattas. Brott som misstänks ha begåtts mellan två elever på deras fritid, till exempel på helgen, omfattas däremot inte av anmälningsskyldigheten.

Stina Haraldsson [00:07:50] Måste skolan alltid anmäla alla misstänkta brott?

Linda-Mari Winqvist [00:07:54] Huvudregeln är att alla misstänkta brott i samband med verksamheten som begåtts av någon som är elev, ska anmälas till polisen.

Karl David Lärkert [00:08:00] En anmälan ska dock som sagt inte göras om det finns övervägande skäl som talar emot det.

Stina Haraldsson [00:08:06] Vad innebär det?

Karl David Lärkert [00:08:07] Ja, rektorn ska göra en helhetsbedömning och i bedömningen av om det finns övervägande skäl emot att göra en anmälan måste också hänsyn tas till elevernas ålder och mognad, och även barnets bästa naturligtvis.

Linda-Mari Winqvist [00:08:19] Och för ett fritidshem som inte är integrerat i en skolenhet eller en förskoleenhet, gäller skyldigheten att anmäla brott enligt tionde paragrafen i skollagen för personal som huvudmannen utser.

Karl David Lärkert [00:08:29] Sedan kan vi tillägga att det finns en skyldighet för skolor att lämna uppgifter enligt lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna, och skyldigheten att anmäla brott enligt skollagen kan alltså överlappa med den lagen.

Linda-Mari Winqvist [00:08:42] Och skyldigheten att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna har dock ett bredare tillämpningsområde och ett delvis annat syfte.

Stina Haraldsson [00:08:49] När kan det bli aktuellt?

Karl David Lärkert [00:08:51] Om rektorn får information om ett brott som har begåtts av någon annan än en elev, eller om ett brott som har skett utanför skolans verksamhet, då kan det finnas en skyldighet för rektorn att lämna uppgifter om det till polisen enligt den andra lagen.

Stina Haraldsson [00:09:04] Kan en skola lämna uppgifter om en elev till polisen, i stället för att göra en orosanmälan?

Linda-Mari Winqvist [00:09:10] Nej, en polisanmälan utesluter inte att det samtidigt kan finnas en skyldighet att genast göra en anmälan till socialnämnden, om man vet eller misstänker att ett barn under 18 år far illa.

Stina Haraldsson [00:09:19] Jag förstår. Så en orosanmälan ska alltid göras oavsett. Nu ska vi strax avsluta, men är det något ni vill tillägga innan vi gör det?

Linda-Mari Winqvist [00:09:30] Ett tips till lärare, rektorer och huvudmän är att ta del av det stödmaterial som finns om kapitel 6A på Skolverkets webbplats.

Karl David Lärkert [00:09:36] Vi kan också nämna att det finns ett tillägg som regeringen har beslutat om i samtliga läroplaner. Det förtydligar att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för att lagar och andra föreskrifter i samhället ska följas.

Stina Haraldsson [00:09:48] Okej, stort tack Linda-Mari och Karl David! Vi hoppas att vi har bringat lite mer klarhet kring det här med att hantera risken för brottslighet i förskolan och skolan. Och med detta tar Skolverkspodden en paus. Vi kommer tillbaka under 2027, preppade med nya frågor och svar och förhoppningsvis ännu lite bättre. Stort tack till alla er som lyssnat på oss så här långt. Och på återseende nästa år alltså!